

JUBILARNA KONFERENCIJA VIKTIMOLOŠKOG DRUŠTVA SRBIJE

**VIKTIMIZACIJA I RAZLIČITOST:
KA HOLISTIČKOM PRISTUPU
VIKTIMOLOGIJI I PRAVIMA ŽRTAVA**

Knjiga apstrakata

Viktimološko društvo Srbije

011 63 03 022

011 22 88 040

065 54 86 421

vdsrbija@gmail.com

www.vds.org.rs

Beograd, 28. i 29. novembar 2019. godine

Deseta godišnja konferencija Viktimološkog društva Srbije

Viktimizacija i različitost: Ka holističkom pristupu viktimologiji i pravima žrtava

Knjiga apstrakata

Beograd, 28. i 29. novembar 2019. godine

**X jubilarna godišnja konferencija Viktimološkog društva Srbije
Viktimizacija i različitost: Ka holističkom pristupu viktimologiji i pravima
žrtava**

Beograd, 28. i 29. novembar 2019. godine

PROGRAM

I dan (28.11.2019.)

09.00 – 09.30   **Registracija učesnika**

09.30 – 10.00   **Otvaranje konferencije i dodela nagrada Viktimološkog društva Srbije**

- Prof. dr Slobodan Savić, predsednik Viktimološkog društva Srbije
- Zvezdan Radojković, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, Direkcija policije, pomoćnik Direktora policije
- Prof. dr Oliver Bačanović, Fakultet bezbednosti-Skoplje, Univerzitet „Sv. Kliment Ohridski” Bitola, Severna Makedonija
- Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović, direktorka Viktimološkog društva Srbije

10.00 – 12.00   **Plenarna sesija 1: Žrtve i viktimizacija: Promena paradigme**

Moderatorica: dr Sanja Čopić

- Prof.dr Ivo Aertsen, Profesor emeritus, Institut za kriminologiju, Katolički Univerzitet u Leuvenu, Belgija: *Uz prava ide i odgovornost: Žrtve kriminaliteta kao građani*
- Dr Albin Dearing, Agencija Evropske unije za osnovna ljudska prava (FRA), Austrija: *Promena paradigme: Od prava države na kažnjavanje prestupnika ka pravu žrtava nasilnih krivičnih dela na krivični postupak i učešće u svojstvu stranke u postupku*
- Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu i Viktimološko društvo Srbije, Srbija: *Viktimološka teorija, praksa i aktivizam: Dosadašnji izazovi i mogući pravci budućeg razvoja*

12.00 – 12.30   **Pauza**

12.30 – 14.00   **Plenarna sesija 2: Viktimizacija i različitost**

Moderatorica: prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović

- Dr Gema Maria Varona, Baskijski institut za kriminologiju, Baskijski Univerzitet, Španija: *‘Viktimigracija’ i uloga posmatrača: Ogledala za viđenje drugih*
- Prof. dr Irma Kovčo Vukadin, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Univerzitet u Zagrebu, Hrvatska: *LGBT žrtve u kazneno-pravnom sistemu: Pregled politika i praksi*
- Prof. dr Mally Shechory Bitton, Odeljenje za kriminologiju, Ariel Univerzitet, Izrael, Dr Liza Zvi, Odeljenje za kriminologiju, Ariel Univerzitet, Izrael: *Percepcija odgovornosti žrtve i učinioca u slučajevima pornografije iz osvete*
- Dr Zorica Mršević, Institut društvenih nauka, Srbija: *Izazovi i perspektive duginih porodica u Srbiji*

14.00 – 15.00   **Pauza za ručak**

15.00 – 16.30   **Tematske sesije**

Tematska sesija 1: Preplitanje uloge žrtve i učinioca

Radni jezik: srpski

Moderator: dr Filip Mirić

- Prof. dr Oliver Bačanović, Fakultet bezbednosti-Skoplje, Univerzitet „Sv. Kliment Ohridski“ Bitola, Severna Makedonija, doc. dr Nataša Peovska, Fakultet bezbednosti-Skoplje, Univerzitet „Sv. Kliment Ohridski“ Bitola, Severna Makedonija: *Povezanost između institucionalnih faktora i marginalizacije i devijantnosti kod mladih u vaspitno- popravnim domovima i zatvorima za decu (maloletničkim zatvorima)*
- Prof. dr Slađana Đurić, Fakultet bezbednosti, Univerzitet u Beogradu, Srbija, Ana Paraušić, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Srbija: *Trendovi obima i stopa rasta zatvorske populacije u zemljama Zapadnog Balkana*
- Dr Filip Mirić, Pravni fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija: *„Zahvalnost pacijenata“ ili legalizacija korupcije?*

Tematska sesija 2: Različiti oblici viktimizacije

Radni jezik: srpski

Moderatorka: dr Mirjana Dokmanović

- Dr Mirjana Dokmanović, Institut društvenih nauka, Srbija: *„Inteligentni” video nadzor i zaštita prava na privatnost i podataka o ličnosti*
- Prof. dr Hatidža Beriša, Škola nacionalne odbrane, Univerzitet odbrane, Srbija, Željko Gajić, Biro za trgovinu ljudima, Srbija, Srđan Nikolić, Vojnoobaveštajna agencija, Srbija: *Uloga medija kroz prizmu terorizma*

- Sonja Šćekić, Sigurna kuća za žene i decu žrtve porodičnog nasilja–Niš, Srbija, Maja Todorović, Sigurna kuća za žene i decu žrtve porodičnog nasilja–Niš, Srbija: *Stavovi građana Niša o nasilju nad starijim osobama*
- Mr Slobodan Stojanović, OBZIR, Srbija: *Elementi ekonomske viktimizacije i mogućnosti zaštite žrtava*

16.30 – 16.45   **Pauza**

16.45 – 18.15   **Tematska sesija**

Tematska sesija 3: Ženske mreže i službe za podršku žrtvama: Iskustva Srbije i regiona

Radni jezik: srpski

Moderatorica: Jasmina Nikolić

- Anamaria Drožđan-Kranjčec, Ženska soba–Centar za seksualna prava, Hrvatska, dr Maja Mamula, Ženska soba–Centar za seksualna prava, Hrvatska: *Unapređenje sustava pomoći i podrške žrtvama i svjedocima/kinjama kaznenih djela: Uloga organizacija civilnog društva*
- Vedrana Lacmanović, Autonomni ženski centar, Srbija: *Mreža Žene protiv nasilja od osnivanja do decentralizacije*
- Jasmina Nikolić, Viktimološko društvo Srbije, Srbija, Biljana Stepanov, Centar za podršku ženama Kikinda, Srbija: *Iskustva i izazovi u decentralizaciji Mreže žene protiv nasilja*
- Bejan Šaćiri, Viktimološko društvo Srbije, Srbija, Maja Štahan, Udruga za podršku žrtvama i svjedocima, Hrvatska: *Komparativna analiza rada službi za žrtve u izabranim državama Evrope*

II dan (29.11.2019.)

10.00 – 11.30 **Plenarna sesija 3: Ka holističkom pristupu viktimologiji i pravima žrtava**

Moderatorica: Jasmina Nikolić

- Dr Albin Dearing, Agencija Evropske unije za osnovna ljudska prava (FRA), Austrija: *Ozbiljno shvatanje prava žena žrtava partnerskog nasilja na zaštitu i pravdu*
- Jelena Watkins, Manchester Attack Support Group Programme, Velika Britanija: *Grupe samopomoći nakon terorističkih napada: Lekcije naučene iz programa podrške nakon napada u Mančesteru*
- Ilse Vande Walle, socijalna radnica i trenerica, Belgija: *Promenljivi mentalni sklop: Novi pristup u svakodnevnom radu sa žrtvama*

11.30 – 12.00 **Pauza**

12.00 – 13.30 **Plenarna sesija 4: Viktimizacija, različitost i društvena reakcija**

Moderatorica: dr Sanja Čopić

- Prof. dr Christina Zarafonitou, Panteion Univerzitet za društvene i političke nauke i EPANODOS, Grčka, dr Fotini Milioni, EPANODOS, Grčka, dr Kostantinos Panagos, Univerzitet Kapodistrian, Grčka, Martha Lempesi, Univerzitet Kapodistrian, Grčka: *Viktimizacija, vršenje krivičnih dela i socijalna reintegracija u cikličnom odnosu*
- Dr Laura Stānila, Pravni fakultet, Zapadni Univerzitet u Temišvaru, Rumunija, prof. dr Zoran Pavlović, Pravni fakultet, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija: *Maloletnici koji nisu krivično odgovorni: Izvršiooci ili žrtve? Pogled iz perspektive Rumunije*
- Dr Konstantinos Panagos, Univerzitet Kapodistrian, Grčka: *Primena restorativne prakse u grčkom sistemu maloletničkog pravosuđa: Interesi žrtve i uloga probacijskog službenika u procesu posredovanja između žrtve i učinioca*

13.30 – 14.30   **Pauza za ručak**

14.30 – 16.00   **Tematske sesije**

Tematska sesija 4: Viktimizacija i diskriminacija

Radni jezik: srpski

Moderator: Bejan Šaćiri

- Dr Sanja Čopić, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i Viktimološko društvo Srbije, Srbija, Bejan Šaćiri, Viktimološko društvo Srbije, Srbija: *Stavovi stručnjaka i stručnjakinja u Srbiji o rodnoj ravnopravnosti i rodno zasnovanom nasilju*
- Alma Taso Deljković, Sud Bosne i Hercegovine, Odjeljenje za podršku svjedocima, Bosna i Hercegovina: *Službe za podršku svjedocima/žrtvama u pravosuđu u regiji: Od odjeljenja do mehanizma (perspektiva razvoja u budućnosti)*
- Prof. dr Danica Vasiljević-Prodanović, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija: *Faktori povezani sa viktimizacijom nastavnika od strane učenika*
- Mr Ljiljana Stevković, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu i Viktimološko društvo Srbije, Srbija: *Žrtva ili nasilnik: viktimizacija kao prediktor porodičnog nasilja maloletnika*

16.00-16.30 **Zatvaranje konferencije**

Programski odbor X godišnje konferencije Viktimološkog društva Srbije

- Prof. dr Robert Peacock, predsednik Svetskog viktimološkog društva, profesor i šef na Department of Criminology, University of the Free State, Bloemfontein (Južna Afrika);
- Prof. dr Natti Ronel, profesor na Department of Criminology, Bar-Ilan University, Izrael;
- Prof. dr Nina Peršak, Institut za krivičnopravnu etiku i kriminologiju, Slovenija;
- Doc. dr Chadley James, docent na Department of Criminology, California State University, Fresno (SAD), član Izvršnog odbora Svetskog viktimološkog društva, ko-direktor post-diplomskog kursa *Postgraduate Course in Victimology, Victim Assistance and Criminal Justice* (Inter-University Center, Dubrovnik, Hrvatska);
- Prof. dr Oliver Bačanović, redovni profesor Fakulteta za bezbednost, Univerzitet „Sv. Kliment Ohridski“, Skoplje, Makedonija;
- Dr Sanja Milivojević, viša predavačica na La Trobe University, College of Arts, Social Sciences and Commerce, Humanities and Social Sciences, Department of Social Inquiry, Melburn, Australija;
- Akademkinja prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović, članica Evropske akademije nauka i umetnosti, redovna profesorka na Fakultetu za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu, direktorka Viktimološkog društva Srbije, počasna članica Svetskog viktimološkog društva i bivša predsednica Evropskog udruženja za kriminologiju, Srbija;
- Prof. dr Slobodnaka Konstantinović-Vilić, redovna profesorka Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu u penziji, Srbija;
- Prof. dr Slađana Jovanović, redovna profesorka na Pravnom fakultetu Univerziteta Union, Beograd i prorektorka Univerziteta Union Beograd, Srbija;
- Dr Mirjana Dokmanović, naučna saradnica u Institutu društvenih nauka u Beogradu, Srbija;
- Dr Sanja Čopić, viša naučna saradnica u Institutu za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu i predsednica Upravnog odbora Viktimološkog društva Srbije, Srbija;

Organizacioni odbor X godišnje konferencije Viktimološkog društva Srbije

- Akademkinja prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović, članica Evropske akademije nauka i umetnosti, redovna profesorka na Fakultetu za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu, direktorka Viktimološkog društva Srbije, počasna članica Svetskog viktimološkog

društva i bivša predsednica Evropskog udruženja za kriminologiju, Srbija;

- Dr Sanja Čopić, viša naučna saradnica u Institutu za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu i predsednica Upravnog odbora Viktimološkog društva Srbije, Srbija;
- Jasmina Nikolić, rukovoditeljka Službe za žrtve Viktimološkog društva Srbije VDS info i podrška žrtvama i članica Upravnog odbora VDS, Srbija
- Bejan Šaćiri, istraživač u Viktimološkom društvu Srbije, Srbija

---

PLENARNE SESIJE

Uz prava ide i odgovornost: Žrtve kriminaliteta kao građani

Prof. dr Ivo Aertsen

Profesor emeritus, Institut za kriminologiju, Katolički Univerzitet u Leuvenu, Belgija

U razmatranju uloge žrtava kriminaliteta, rasprava se u velikoj meri fokusirala na to koliko je jak ili slab položaj žrtve u krivičnom postupku i koji faktori utiču na njen položaj u jednom ili drugom pravcu. Međutim, u tim nastojanjima manje pažnje je posvećeno razmatranju tipa žrtve i tome kako određena slika žrtve usmerava društvene i pravne odgovore na viktimizaciju. Stavljajući akcenta na prava žrtava i njene potrebe za podrškom i zaštitom doprinosi stvaranju slike ranjive žrtve, potvrđujući i jačajući element ranjivosti kao suštinsko zajedničko svojstvo svih ljudi. Pokušaji da se razvije - takođe i u praksi - slika osnažene žrtve ostaje manje uticajna. U kontekstu opšte identifikacije žrtava kao ranjivih i kontinuiranog proširenja prava žrtava, nameće se pitanje da li žrtve kriminaliteta imaju i neke obaveze i odgovornosti. Da li status žrtve kriminaliteta takođe automatski podrazumeva i obaveze? Koje odgovornosti imaju žrtve na ličnom i interpersonalnom nivou, u društvenom kontekstu i u odnosu na njihov položaj u krivičnopravnom sistemu? Da li žrtve imaju odgovornosti u pogledu toga kako da gledaju na, misle o ili se ponašaju prema učiniocu? Da li žrtva ima moralne odgovornosti kako da se nosi sa svojim emocijama? Da li treba da očekujemo od žrtava da budu voljne i sposobne da razgovaraju sa učiniocem, da pokažu empatiju? Koje su implikacije svega toga za restorativnu pravdu? Ova pitanja će biti analizirana i diskutovana na osnovu uvida u postojeću literaturu i zapažanja iz prakse.

Promena paradigme: Od prava države na kažnjavanje prestupnika ka pravu žrtava nasilnih krivičnih dela na krivični postupak i učešće u svojstvu stranke u postupku

Dr Albin Dearing

Agencija Evropske unije za osnovna ljudska prava (FRA), Austrija

Prema članu 47 Povelje Evropske unije o osnovnim pravima, sve žrtve krivičnih dela protiv čoveka, odnosno života i tela, imaju pravo na detaljnu istragu, krivični postupak i učešće u svojstvu stranke u istrazi i postupku. Međutim, prema istraživanju koje je u sedam država članica Evropske unije sprovela Agencija Evropske unije za osnovna ljudska prava, krivičnopravni sistemi ne omogućavaju ostvarivanje tog prava u praksi. To nije iznenađujuće u zemljama

u kojima zakoni koji regulišu krivični postupak ne prepoznaju žrtvu kao stranku u postupku. Međutim, važnim se čini objašnjenje takve situacije u zemljama u kojima žrtve nasilničkog kriminaliteta imaju pravo da u postupku učestvuju kao stranka. Ovaj rad ima za cilj da pokaže da prepreke za prepoznavanje žrtava ne mogu biti prevaziđene reformama procesnog zakonodavstva. Problem je daleko dublji. On se zapravo tiče pitanja koji je krajnji cilj krivičnog pravosuđa. Prava žrtava vezana za učešće u postupku oživeće tek kada se promeni osnovna paradigma krivičnog pravosuđa: od krivičnog pravosuđa kojim se nameće pravo države da kažnjava učinioca do krivičnog pravosuđa koje sprovodi prava pojedinaca. Do tada, prava žrtava vezana za učešće u postupku stvaraće tenzije i izazivati frustracije kod žrtava. Kada je u pitanju definisanje položaja žrtve, krivičnopravni sistemi u Evropi imaju različite pristupe: 1) Akuzatorni/adversarijalni postupak koji ne dozvoljava žrtvama drugu ulogu nego ulogu svedoka; 2) Posmatranje žrtve, posebno ranjive žrtve, kao osobe koja ima potrebe za zaštitom i koja zaslužuje podršku i zaštitu od sekundarne viktimizacije (na primer, Velika Britanija i Holandija); 3) Francuski sistem stranke u građanskom postupku prema kome žrtva može podnošenjem privatne (građanske) tužbe da traži naknadu štete ali u okviru krivičnog sistema; i 4) Žrtva koja, pored javnog tužioca, ima ulogu posebne vrste tužioca u postupku (na primer, Španija, Nemačka, Poljska). Iako su ove razlike često naglašene, u radu se nastoji da se ukaže na ključne zajedničke karakteristike krivičnopravnih sistema koji postoje u Evropskoj uniji danas. Svi modeli predstavljaju varijante tradicionalne paradigme koja je fokusirana na državu, a koja krivično pravosuđe posmatra kao odnos između države i učinioca, gde država preuzima pravo da u ime građana (kolektiviteta) kažnjava učinioca. Žrtva nije deo ovog okvira. Bez obzira na dodatne specifičnosti nacionalnih sistema, u tradicionalnoj paradigmi žrtva se primarno posmatra na način da je ona u funkciji osnovnog zadatka krivičnog postupka a to je da omogući pravo države na kažnjavanje učinioca. Stoga, na kraju, žrtva mahom ima ulogu svedoka u postupku. Budući da su u Evropskoj uniji svi krivičnopravni sistemi ukalupljeni u ovaj okvir, oni ne uspevaju da efektivno prepoznaju žrtvu kao osobu čija su prava povređena od strane učinioca i koja stoga ima pravo na krivičnopravni odgovor. Ovu tvrdnju potkrepljuju nalazi empirijskog istraživanja koje je sprovela Agencija Evropske unije za osnovna ljudska prava, a vezano za prava punoletnih žrtava nasilničkog kriminaliteta u sedam država članica Evropske unije.

Viktimološka teorija, praksa i aktivizam: Dosadašnji izazovi i mogući pravci budućeg razvoja

Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu i Viktimološko društvo Srbije, Srbija

Za manje od jednog veka postojanja viktimologija je u svetu razvijena i konsolidovana kao nauka koja u sebi spaja teoriju, praksu i aktivizam. Takođe, iako je razvoj u Srbiji započeo nekoliko decenija kasnije, teorijsko-empirijska i aktivistička osnova koja je u njoj stvorena, kao i značajni pomoci u praksi, svrstavaju je među zemlje sa konsolidovanom i razvijenijom viktimologijom. Značaj viktimologije za „otkrivanje“ žrtve i njeno prepoznavanje kao društvenog aktera, kao i za stavljanje njenih potreba i prava na agendu država i međunarodnih tela, je nesporan. Ipak, njen razvoj nije bio ni pravolinijski ni lak. Pokazalo se da je izuzetno teško definisati osnovne koncepte, pre svega pojam žrtve, granice predmeta kojim se viktimologija bavi, potrebe žrtava, društvene odgovore na viktimizaciju i slično. Bavljenje žrtvom u okviru viktimologije kreće se između bavljenja njome kao potpuno nevinom, preko sagledavanja njenog doprinosa viktimizaciji, do prepoznavanja preplitanja uloge žrtve i izvršioca. Kreće se između bavljenja svim žrtvama i bavljenja prevashodno određenim grupama žrtava. Pozicija žrtve kreće se od pasivnog primaoca pomoći do rezilijentnog i samosvesnog građanina, osposobljenog da se suoči sa neizvesnošću koja prati svakodnevni život. Iako deo problema sa kojima se viktimologija suočava leži u različitim teorijskim i političkim polazištima, svakako da je i samo opredeljenje viktimologije da se bavi jednim širokim, kompleksnim i promenljivim predmetom kao što su žrtve i viktimizacija, u dobroj meri uticalo na to. Nije stoga neočekivano da razvoj i sadašnje stanje viktimološke teorije, prakse i aktivizma karakteriše više raskoraka, neispunjenih obećanja i kontradiktornosti čije razmatranje predstavlja osnovni cilj ovog rada. Posebna pažnja biće posvećena izazovima koji se postavljaju pred savremenu viktimologiju vezano za odnos opšteg i posebnog u bavljenju različitim kategorijama žrtava, makro i mikro pristup, kao i za raskorak između očekivanja žrtava i ograničenosti opcija koje joj stoje na raspolaganju. Rad je zasnovan na dugogodišnjem kontinuiranom istraživanju autorke i meta analizi velikog broja istraživanja i teorijskih radova iz oblasti viktimologije u svetu i Srbiji. U zaključku, autorka se zalaže za prihvatanje holističkog i interdisciplinarnog pristupa, posmatranje žrtava kao heterogene populacije koju povezuju iste bazične potrebe, ali koja ima i mnoštvo specifičnih potreba, te za sagledavanje viktimoloških pitanja uz potpuno uvažavanje njihove kompleksnosti. Najzad, viktimologija bi trebalo da uloži napor da njen ukupni potencijal (teorijski, praktični i aktivistički) postane društveno prepoznat, prihvaćen i stavljen u funkciju postizanja suštinske promene ukupnog društvenog statusa viktimiziranih osoba.

Plenarna sesija 2: Viktimizacija i različitost

‘Viktimigracija’ i uloga posmatrača: Ogledala za videnje drugih

Dr Gema Maria Varona

Baskijski institut za kriminologiju, Baskijski Univerzitet, Španija

U snažnoj vezi s klasičnim delom *Outsiders* Howard Becker-a, studije krimigracije (Stumpf, 2006) nas pozivaju da istražimo vezu između imigracije i kriminalne politike i zakona. U tom cilju namera je da trasiramo drugačiju mapu kako bismo preispitali pitanje žrtava, kriminalne i migracione politike. Polazna tačka će biti kritički stav o pojmu žrtve i viktimiteta. Iz ove perspektive, ispitaće se kvantitativni i kvalitativni, opšti i specifični podaci vezani za različite oblike viktimizacije migranata i izbeglica, uključujući zloupotrebu ovlašćenja od strane granične policije i osoblja u prihvatnim centrima, selektivno sprovođenje zakona i trgovinu ljudima. Trend kriminalizacije solidarnosti analiziraće se kao deo viktimološke teorije o ulozi posmatrača. Koristeći se definicijom organizacije Caritas Evropa (2019), u nedavnom dokumentu o evropskoj krizi poslednjih godina, ovaj trend se „pojavió da objasni prepreku, demonizuje, stigmatizuje i kriminalizuje humanitarnu pomoć migrantima širom Evrope“. Štaviše, „borba protiv krijumčarenja i trgovine ljudima koristi se kao alat za upravljanje migracijama i za strože migracione režime, a zaštita žrtava često je samo sekundarna briga“. Volonteri i nevladine organizacije koje pružaju hitnu pomoć i podršku u ostvarivanju osnovnih prava i pružaju usluge koje država ne pruža, sve češće su meta nepravedne kriminalizacije i, na taj način, viktimizacije. U atmosferi neodgovornih političkih i medijskih praksi alarmiranja javnosti koje stvaraju fikciju trajne ‘invazije’, biće prikazane dve studije slučaja: slučaj španske aktivistkinje Helene Maleno u Maroku i slučaj nemačke kapetanke Carola Rackete u Italiji. Na kraju, polazeći od kritičke viktimologije i ljudskih prava kao okvira, biće predstavljeni neki elementi za dalji i koherentni razvoj studija o viktimigraciji, a u svetlu polarizacije i apela za isključujuće identitete.

LGBT žrtve u kazneno-pravnom sistemu: Pregled politika i praksi

Prof. dr Irma Kovčo Vukadin

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Univerzitet u Zagrebu, Hrvatska

Pitanja LGBT žrtvi u kazneno-pravnom sustavu dominantno se raspravljaju u kontekstu zločina iz mržnje kao teškog oblika kršenja temeljnih ljudskih prava. Smatra se kako, bez obzira na postojeće politike i zakonodavni okvir, većina zločina iz mržnje unutar EU ostaje neprijavljena i neprocesuirana što i žrtve takvih kaznenih djela ostavlja nevidljivima i bez adekvatne pomoći i podrške. No, LGBT osobe mogu biti žrtve niza kaznenih djela koja nisu motivirana mržnjom, a koja LGBT osobe također nerado prijavljuju iz sličnih razloga iz

kojih ne prijavljuju ni zločin iz mržnje. Prvi cilj ovog rada je pregled europskih politika u odnosu na položaj LGBT žrtvi u kazneno-pravnom sustavu, kako u kontekstu zločina iz mržnje, tako i u kontekstu viktimizacije koja nije motivirana mržnjom. Drugi cilj rada je pregled aktualnih spoznaja i praksi u odnosu na ovako definiranu viktimizaciju LGBT osoba.

Percepcija odgovornosti žrve i učinioca u slučajevima pornografije iz osvete

Prof. dr Mally Shechory Bitton

Odeljenje za kriminologiju, Ariel Univerzitet, Izrael

Dr Liza Zvi

Odeljenje za kriminologiju, Ariel Univerzitet, Izrael

Iako internet postaje sve bitnija komponenta modernog života, on ima i svoju mračnu stranu. Pornografija iz osvete, kao jedan od takvih mračnih domena, definiše se kao praksa otkrivanja nagih ili seksualno eksplicitnih fotografija i video zapisa, često zajedno sa otkrivanjem ličnih podataka osobe, bez njenog pristanka, i to od strane bivših intimnih partnera. Poslednjih godina značajno se povećava učestalost ovakvih slučajeva. Sve veća pažnja javnosti usredsređena je na pornografiju iz osvete i na njen značajan uticaj na žrtve, a u mnogim državama usvojeni su i zakoni koji regulišu ovo pitanje. Ipak, zakoni o pornografiji iz osvete su ograničeni u svom obimu i u nekim slučajevima nude samo ograničenu zaštitu. Literatura o pornografiji iz osvete uglavnom se bavi pitanjima vezanim za zakonodavstvo, uz vrlo malo istraživanja o percepciji pornografije iz osvete. Svrha ove studije bila je da proširi ograničenu empirijsku literaturu koja se odnosi na percepciju pornografije iz osvete ispitivanjem da li izvor distribuiranih fotografija utiče na odluku suda i okrivljavanje (pripisivanje krivice) žrtve i učinioca. Osmišljen je scenario sa muškim učiniocima i ženskim žrtvama, ali uz različite modalitete vezane za način snimanja intimnih fotografija (fotografije koje je žrtva sama snimila nasuprot fotografijama žrtve koje su napravljene bez njenog znanja i pristanka). Istraživanje je sprovedeno tokom 2018. i 2019. godine na uzorku od 250 studenata sa univerziteta u Izraelu. Učesnici, 116 muškog (46,44%) i 134 ženskog pola (53,6%), imali su zadatke vezane za dve situacije (u jednoj je žrtva samu sebe slikala, a u drugoj je uslikana bez znanja i pristanka). U obe situacije, bez obzira na okrivljavanje žrtve, učinilac je viđen kao neko ko je odgovoran i ko zaslužuje da mu se sudi i da se ozbiljno kazni. Iako su ispitanici pornografiju iz osvete ocenili kao ozbiljno krivično delo koje treba sankcionisati, okrivljavanje žrtve je bilo evidentno u slučajevima kada je sama sebe slikala. U tom pogledu, nalazi ovog istraživanja potvrđuju činjenicu da se pornografija iz osvete ne razlikuje od

drugih oblika seksualnog zlostavljanja, gde je okrivljavanje žrtve nešto što je uobičajeno.

Izazovi i perspektive duginih porodica u Srbiji

Dr Zorica Mršević

Institut društvenih nauka, Srbija

Predmet analize ovog rada su specifičnosti izazova i perspektiva tzv. „duginih porodica“ čija se društvena situacija najčešće karakteriše viktimiziranošću nasiljem, diskriminacijom, odbacivanjem, stigmatizacijom, marginalizacijom i slično. Termin „dugine porodice“ koristi se odnedavno i u Srbiji da označi ciljnu grupu LGBTI aktivističkog pravca koji sagledava situacije i potrebu za osnaživanjem i strategijama (samo)zaštite porodica čiji najmanje jedan član, najčešće dete, pripada LGBTI populaciji. U „dugine porodice“ takođe spadaju istopolni partneri kao roditelji zajedničke dece, ili sopstvene dece iz prethodnih veza, ali i porodice u kojima postoje i drugi srodnici, npr. tetke, ujaci, dede i bake LGBTI pripadnosti. Cilj rada je da ukaže kako ambijentalna homofobija utiče ne samo individualno na konkretnu LGBTI osobu, već predstavlja izvor čitavog niza izazova za njihove porodice. Dugine porodice primarno treba da se izbore sa sopstvenom internalizovanom homofobijom, a zatim da se suoče sa povećanim rizikom od nasilja, diskriminacije, odbacivanja i izolacija. U radu se takođe ciljno naglašavaju perspektive kreiranja i održanja unutarporodične solidarnosti, podrške i samopomoći kao strategija odgovora na izazove diskriminativnog društvenog ambijenta. Tematski ovaj rad sadrži analizu tri osnovna problema koji već godinama karakterišu položaj LGBTI populacije u Srbiji, samim tim i duginih porodica: ugroženost lične bezbednosti usled pojava nesankcionisanog fobičnog nasilja, tolerisan fobičan govor mržnje u javnom diskursu i nepostojanje mogućnosti zasnivanja zakonski regulisanog partnerstva i porodičnih odnosa. Tematski je prisutno i sagledavanje tipičnih strategija mogućeg delovanja duginih porodica i u zajednici, naročito u pravcima 1) zastupanja i predstavljanja u javnosti LGBTI prava, 2) permanentno obrazovanje i samoobrazovanje o pravima LGBTI osoba, i 3) osnaživanje roditelja i prijatelja LGBTI osoba da prihvate svoje LGBTI srodnike. Tema su i pozitivne promene i njihov uticaj na dugine porodice: sagledavanje položaja LGBTI zajednice kao pitanje ljudskih prava, dvogodišnje, neometano obavljanje funkcije predsednice Vlade Republike Srbije otvoreno istopolne orijentacije uz nedavno objavljivanje njenog roditeljstva, aktivističke kampanje pod sloganom „Ne odričem se“. Sve te promene doprinele su poboljšanju položaja duginih porodica, čija je različitost sve više prihvatljiva kao normalna, iako je manjinska. Ovaj tekst se metodološki zasniva na akademskim izvorima, izveštajima nezavisnih institucija, nevladinih organizacija koje se bave

problemima ljudskih prava LGBTI populacije i medijskim izveštajima o LGBTI tematici u poslednje dve godine, kao i relevantnim nedavnim odlukama Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu.

Plenarna sesija 3: Ka holističkom pristupu viktimologiji i pravima žrtava

---

Ozbiljno shvatanje prava žena žrtava partnerskog nasilja na zaštitu i pravdu

Dr Albin Dearing

Agencija Evropske unije za osnovna ljudska prava (FRA), Austrija

Žene kao žrtve partnerskog nasilja imaju dva osnovna prava: pravo na zaštitu od (ponovljene) viktimizacije i pravo na krivičnopravnu zaštitu. Empirijsko istraživanje koje je sproveda Agencija Evropske unije za osnovna prava pokazuje da nijedno od ova dva prava nije efikasno u praksi. U radu će biti predstavljena i razmotrena neophodna poboljšanja koja se odnose na sledeće: dekonstrukciju mitova koji iskrivljuju percepciju partnerskog nasilja i služe da opravdaju neaktivnost državnih organa; drugačije razumevanje i drugačije definisanje partnerskog nasilja u krivičnim zakonima, koje bi se fokusiralo na posmatranje prisilnog i kontrolišućeg odnosa kao celine, umesto fokusiranja na pojedinačne nasilne incidente, koji se posmatraju i procenjuju izolovano; hitnu potrebu da se osnuju, finansiraju i zvanično priznaju specijalizovane službe za podršku žrtvama, koje deluju proaktivno i pružaju podršku žrtvama tokom krivičnog i građanskog postupka i to besplatno; zahtev da se zakonski omogući i obaveže policija da izdaje naloge za zabranu prilaska i, pod određenim uslovima, da uhapsi učinioca; sudske naredbe koje su efikasne u praksi; preciziranje i zakonsko regulisanje bliske saradnje između službi za podršku žrtvama, policije, tužilaštava, krivičnih i građanskih sudova i organizovanje obuke za policiju, tužioce i sudije koja im omogućava da razumeju situaciju i ponašanje žena kao žrtava partnerskog nasilja.

Grupe samopomoći nakon terorističkih napada: Lekcije naučene iz programa podrške nakon napada u Mančesteru

Jelena Watkins

Manchester Attack Support Group Programme, Velika Britanija

Bombaš samoubica je 22. maja 2017. godine ušao u foaje Mančester Arene, gde je skoro 15000 ljudi prisustvovalo koncertu pevačice Ariana Grande. Kada se koncert završio i ljudi izlazili iz koncertne dvorane i ulazili u foaje, bombaš je detonirao improvizovanu bombu, usmrivši dvadeset i dve osobe, uglavnom

decu i njihove roditelje, i sebe. Pored toga, trista ljudi je zadobilo fizičke povrede, a veliki broj je pretrpeo psihičke povrede. Uticaj ovog stravičnog napada usmerenog na decu i mlade je bio ogroman i dalekosežan, a odgovor na njega i dalje zahteva značajna sredstva i stručnost. S obzirom da su posetioци koncerta doputovali iz šireg područja severa Velike Britanije kako bi videli izuzetno popularnu američku pop zvezdu, pogođeni ovim napadom su, geografski posmatrano, veoma raspršeni. U cilju bavljenja psihičkim posledicama napada, osnovan je program Nacionalne zdravstvene službe kako bi se pomoglo ljudima širom Velike Britanije koji su bili pogođeni napadom u Mančester Areni. Da bi se upotpunila ova usluga, koja je prevashodno bila fokusirana na pružanje individualne psihoterapije, uspostavljen je dvogodišnji program pod nazivom *Manchester Attack Support Group Programme* u cilju koordinacije i pružanja usluga grupa samopomoći za porodice nastradalih i preživeli širom Velike Britanije. Program se zasniva na principima dobre prakse za intervenciju nakon događaja kolektivnih trauma, koja se bazira na empirijskim dokazima, kao i na prethodnim iskustvima tima u organizovanju programa samopomoći nakon traumatičnih događaja. Ciljevi programa uključuju promociju sigurnosti, smirenosti, povezanosti, efikasnosti i nade, kroz međusobnu podršku, u mirnom i sigurnom okruženju, koje kreiraju posebno obučeni stručnjaci. Cilj rada je da prikaže preliminarne naučene lekcije iz ovog programa, koje mogu biti od koristi profesionalcima koji mogu da budu odgovorni za pružanje psihosocijalne podrške u slučaju budućih terorističkih napada i drugih katastrofa. Autorka se oslanja na svoja iskustva budući da je ko-autorka programa i rukovoditeljka kliničkog programa. Glavne teme uključuju razlog za kreiranje grupa podrške, njihovu formu, strukturu i razvoj, kao i poziciju facilitatora.

Promenljivi mentalni sklop: Novi pristup u svakodnevnom radu sa žrtvama

Ilse Vande Walle

socijalna radnica i trenerica, Belgija

Naš mentalni sklop utiče na način na koji razmišljamo, osećamo i ponašamo se. Nakon 30 godina istraživanja, profesor na Univerzitetu Stanford Carol Dweck otkrio je da postoje dva mentalna sklopa misli: trajni i promenljivi mentalni sklop. Ljudi sa trajnim mentalnim sklopom veruju da se njihovi talenti, veštine i sposobnosti ne mogu promeniti, da su rođeni s tim i da sa tim moraju živeti. Ljudi sa promenljivim mentalnim sklopom razmišljaju drugačije. Oni veruju da se talenti, veštine i sposobnosti mogu menjati, mogu da rastu i da se razvijaju kao rezultat napornog rada, dobrih strategija i uticaja drugih. Poslednjih godina je teorija o promenljivom mentalnom sklopu postala veoma poznata u

obrazovnim sistemima i biznisu. Učenici i zaposleni sa promenljivim mentalnim sklopom su više motivisani, ne plaše se izazova, više su usredsređeni na učenje i rade bolje. Ali ima i više. Nedavna istraživanja su pokazala da promenljivi mentalni sklop ne samo da ima pozitivan uticaj na ponašanje, već i na rezilijentnost. Istraživanja su pokazala da postoji veza između mentalnog sklopa i rizika od teške depresije i suočavanja sa depresijom, anksioznošću, viktimizacijom i agresijom. U radu će se objasniti šta je promenljivi mentalni sklop. Ukazaće se na to da li je moguće promeniti mentalni sklop i kako ova moćna teorija može uticati na naš svakodnevni rad sa žrtvama.

Plenarna sesija 4: Viktimizacija, različitost i društvena reakcija

---

Viktimizacija, vršenje krivičnih dela i socijalna reintegracija u cikličnom odnosu

Prof. dr Christina Zarafonitou

Panteion Univerzitet za društvene i političke nauke i EPANODOS, Grčka

Dr Fotini Milioni

EPANODOS, Grčka

Dr Kostantinos Panagos

Univerzitet Kapodistrian, Grčka

Martha Lempesi

Univerzitet Kapodistrian, Grčka

Predmet rada je veza između viktimizacije i kriminalizacije, odnosno vršenja krivičnih dela i njen uticaj na proces socijalne reintegracije bivših zatvorenika. Viktimizacija u mladoj dobi (npr. nasiljem u porodici) može naročito učiniti osobu podložnom delinkventnom i/ili kriminalnom ponašanju. S obzirom na to, sprečavanje viktimizacije osoba u mladoj dobi može biti protektivni faktor kasnijeg kriminalnog ponašanja. Stoga, prepoznavanje paralela između vršenja krivičnih dela i viktimizacije može da bude važan element fokusiranih pristupa usmerenih na prevenciju od strane istraživača i kreatora politika. Ova pitanja se analiziraju na osnovu podataka empirijskih istraživanja koje je sproveo istraživački tim EPANODOS. U okviru prvog istraživanja pod nazivom *Fenomen recidivizma bivših zatvorenika u Grčkoj: empirijski podaci i smernice za kriminalnu politiku i socijalnu reintegraciju* ispitani su iskustvo, percepcija, očekivanja i predlozi zatvorenika vezano za sprečavanje njihovog recidivizma. U kvalitativnoj studiji učestvovalo je 40 bivših zatvorenika - korisnika usluga organizacije EPANODOS; a životne priče ispitanika su izabrane kao najprikladnije istraživačko sredstvo. U okviru drugog istraživanja pod nazivom *Intervencije za promociju rodne ravnopravnosti i psihosocijalnu, porodičnu i profesionalnu reintegraciju i prilagođavanje zatvorenica i bivših zatvorenica*

ispitan je profil 135 zatvorenica i 40 bivših zatvorenica, kao i njihovi stavovi i pogledi na reintegraciju. Izabrano istraživačko sredstvo bio je biografski pristup korišćenjem intervjuja. Prema nalazima istraživanja, prestupnici koji su u ranom uzrastu života doživeli viktimizaciju imaju veće šanse da budu umešani u kriminalitet i manje šanse za socijalnu reintegraciju.

Maloletnici koji nisu krivično odgovorni: Izvršioc i žrtve? Pogled iz perspektive Rumunije

Dr Laura Stănila

Centar za istraživanje kriminalističkih studija, Pravni fakultet, Zapadni univerzitet Temišvar, Rumunija

Prof. dr Zoran Pavlović

Pravni fakultet, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Srbija

Izvršenje određenih krivičnih dela od strane maloletnika, koji nisu krivično odgovorni, predviđenih Krivičnim zakonikom ili posebnim krivičnim zakonima uslovljava organizovanu reakciju neophodnu kako bi se njihovo ponašanje u budućnosti korigovalo, te kako bi im se pomoglo da postanu odgovorne odrasle osobe i uzorni članovi društvene zajednice. U slučaju maloletnika koji nisu krivično odgovorni, rumunsko zakonodavstvo pruža mogućnost primene administrativnih mera, koje po svom svojstvu nisu kaznene i koje imaju za cilj otklanjanje uzroka i podsticaja koji su doveli do usvajanja antisocijalnog ponašanja od strane maloletnika. U Rumuniji, Zakon br. 272/2004 postavlja pravni okvir za implementaciju i sprovođenje takvih mera zaštite. Međutim, iako su zakonske odredbe obavezujuće u pogledu zaštite dece kojima je potreban poseban obrazovni tretman, sa praktične tačke gledišta, organizovane upravne službe ovlašćene za primenu mera administrativne zaštite su zastarele. Određene neusklađenosti predmetnog zakona najverovatnije i ometaju aktivnosti uprava kada je u pitanju ispitivanje ovakvih slučajeva. U ovoj studiji pokušavamo da pokažemo da mere preduzete u konkretnim slučajevima nisu u mogućnosti da rezultuju očekivanim efektima i ne uzimaju uvek u obzir sve posebnosti samih maloletnika, faktore i uslove koji su doveli do odstupanja u njihovom ponašanju. S tim u vezi, maloletnici koji su učinili krivična dela, ali koji nisu krivično odgovorni, su „preterane – dvostruke“ žrtve: oni su već žrtve društvenog okruženja, odnosno sredine, a istovremeno postaju i žrtve sistema. Kako bi postigli cilj, autori su uspostavili saradnju sa Rumunskom upravom za zaštitu dece i socijalnu pomoć, koja je, na nacionalnom nivou, dostavila relevantne statističke podatke o deci koja su već u posebnom sistemu zaštite i analizirali podatke sa geografskog, socijalnog i pravnog stanovišta. Rad je strukturiran u tri dela. Prvi deo predstavlja rumunski pravni okvir u vezi sa organizovanom društvenom reakcijom na krivična dela izvršena od strane

maloletnika koji nisu krivično odgovorni i nedoslednosti zakonskih odredbi kojima se isto uređuje. U drugom delu su predstavljeni statistički podaci, te dati zaključci analize tih podataka. U trećem delu autori pokušavaju povezati praznine između nedoslednosti pravnog okvira i stvarnosti fenomena devijacije u slučaju maloletnika koji se ne mogu smatrati krivično odgovornima.

**Primena restorativne prakse u grčkom sistemu maloletničkog pravosuđa:
Interesi žrtve i uloga probacijskog službenika u procesu posredovanja
između žrtve i učinioca**

Dr Konstantinos Panagos

Univerzitet Kapodistrian, Grčka

Grčko krivično pravo je uglavnom usvojilo nekustodijalne mere za maloletne učinioce krivičnih dela. Za vođenje postupaka prema maloletnim učiniocima krivičnih dela nadležni su posebni sudovi. Takođe, službenici probacije imaju zadatak da pripremaju izveštaje u vezi sa moralnim i mentalnim stanjem maloletnika i okruženjem u kome žive. Uz to, oni podnose zvanični predlog sudu u pogledu najpogodnije krivične sankcije, odnosno tretmana za svakog maloletnika i, na kraju, vrše nadzor nad sprovođenjem izrečenih mera. Posredovanje između žrtve i učinioca uvedeno je u grčki Krivični zakon (Zakon 3189 iz 2003. godine); ova mera spada u vaspitne (popravne) mere koje maloletnim učiniocima mogu da izreknu sud ili javni tužilac za maloletnike. U slučaju primene posredovanja, probacijski službenici (supervizori maloletnika) imaju ulogu posrednika. Zbog toga je zvaničnoj društvenoj kontroli maloletničkog prestupništva data „restorativna“ dimenzija. Ovaj rad ima za cilj da analizira grčki zakonodavni okvir i njegovu primenu u vezi sa posredovanjem između žrtve i maloletnog učinioca kao merom koju izriče sud, i to u svetlu teorije restorativne pravde, kao i Direktive 2012/29/EU i tzv. 'mekog' evropskog prava. Fokus će biti na ulozi probacijskih službenika u tom procesu i glavnim izazovima za zaštitu interesa žrtava u krivičnopravnom sistemu koji u fokusu ima decu (maloletnike). Zakonske odredbe i dostupne empirijske studije ukazuju na to da mera posredovanja između žrtve i maloletnog učinioca nije dovoljno primenjivana u praksi. Probacijski službenici nisu do skora bili posebno obučeni o principima i metodologiji posredovanja između žrtve i maloletnog učinioca. Štaviše, država nije pružila nikakve zvanične smernice o postupku posredovanja (poput uloge, obaveza i prava svakog učesnika). Iz viktimološke perspektive posmatrano važno je istaći i to da je rad službenika probacije u suštini „usmeren na učinioce“. Međutim, prema Direktivi 29/2012/EU, restorativna pravda uključuje proces kroz koji žrtva i učinilac mogu aktivno učestvovati u rešavanju problema nastalih iz krivičnog dela uz pomoć nepristrasne treće strane. Sva ova pitanja izazivaju zabrinutost u pogledu

takozvanog - u socio-pravnim i kriminološkim studijama - „legitimiteta“ procesa posredovanja.

TEMATSKE SESIJE

Povezanost između institucionalnih faktora i marginalizacije i devijantnosti kod mladih u vaspitno-popravnim domovima i zatvorima za decu (maloletničkim zatvorima)

Prof. dr Oliver Bačanović

Fakultet bezbednosti-Skoplje, Univerzitet „Sv. Kliment Ohridski,, Bitola, Severna Makedonija

Doc. dr Nataša Peovska

Fakultet bezbednosti-Skoplje, Univerzitet „Sv. Kliment Ohridski“ Bitola, Severna Makedonija

Rezultati brojnih istraživanja u svetu ukazuju da je u okviru vaspitno-popravnih domova i zatvora za decu, odnosno maloletnike često prisutna marginalizacija i devijantno ponašanje mladih, koji se u penološkoj literaturi najčešće objašnjavaju preko dva modela: importacijskog i deprivacijskog. Predmet ovoga rada je povezanost između institucionalnih faktora i marginalizacije i devijantnosti mladih u vaspitno-popravnim domovima i zatvorima za decu, koja je ispitana primenom kvalitativne analize podataka dobijenih intervjuima sa mladima u Vaspitno-popravnom domu (VPD) i Zatvoru za decu u Republici Severnoj Makedoniji (oba smeštena u Ohridu). Podaci su prikupljeni u okviru istraživanja *Marginalizacija i devijantnost mladih u sukobu sa zakonom u vaspitno-popravnim i kaznenim domovima*, koje je sproveo istraživački tim Fakulteta za bezbednost-Skopje tokom 2018. godine. Uzorak je obuhvatio skoro čitavu populaciju u navedenim ustanovama: u periodu sprovođenja intervjuja u VPD bilo je 19 štićenika, od kojih je intervjuisano njih 17, a u Zatvoru za decu je bilo 9 lica, a intervju je vođen sa njih 6. Glavna istraživačka pitanja bila su: da li je u ustanovi akcenat stavljen na bezbednost umesto na rehabilitaciju; da li je model koji se primenjuje više rehabilitacijski ili je zastrašujući i punitativan; da li se praktikuje primena sile i sankcija za jačanje poslušnosti; da li se toleriše nasilje i kako se doživljava i razume uloga zaposlenih (kao kontrolna, autoritarna, prinudna ili prosocijalna, permisivna, autoritetna struktura). Na ovo se nadovezuju pitanja: kako se sprovodi red i disciplina u ustanovi; da li se sprovode tretmanske aktivnosti i na koji način utiču na smanjivanje deprivacija. Autori ovoga rada zastupaju stanovište da je pojam marginalizacije širi od pojma viktimizacije i da u sebi uključuje i viktimizaciju. Pri tome se pozivamo na savremeno i sve prihvaćenije shvatanje pojma žrtve i predmeta izučavanja viktimologije. U kontekstu predmeta ovog rada, imamo u vidu činjenicu da su štićenici u VPD i Zatvoru za decu marginalizovani u odnosu na njihova elementarna prava zbog, na primer, neodgovarajućih uslova u samim ustanovama koji nisu u saglasnosti sa međunarodnim standardima i domaćim

zakonodavstvom; neomogućivanja školovanja; neomogućivanja odgovarajućeg tretmana; nedostatka obuke za stručna zanimanja; nemogućnosti da se viđaju sa najbližima zbog nedostatka materijalnih sredstava; činjenice da je deo njih „zaboravljen“ od roditelja i najbližih (ne posećuju ih, ne dopisuju se, niti ostvaruju kontakt na neki drugi način). Osim toga, na osnovu rezultata sprovedenog istraživanja, može da se konstatuje da je, po pravilu, režim u ustanovama strog i po prirodi represivan, sa naglašavanjem kontrole bezbednosti umesto rehabilitacije i resocijalizacije, primenu sile i u najvećem delu na primeni sankcija pri održavanju reda i discipline u ustanovi, sa malim brojem sportskih i zabavnih aktivnosti, kao i diskutabilnim odnosom između štićenika i zaposlenih. Generalno, preko izjava intervjuisanih štićenika može da se uoči povezanost između prethodno navedenih institucionalnih faktora sa marginalizacijom i devijantnim ponašanjem mladih u ovakvoj vrsti ustanova.

Trendovi obima i stopa rasta zatvorske populacije u zemljama Zapadnog Balkana

Prof. dr Slađana Đurić

Fakultet bezbednosti, Univerzitet u Beogradu, Srbija

Ana Paraušić

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Srbija

U prethodne tri decenije došlo je do značajnih promena u načinu reagovanja na kriminalitet, između ostalog i kroz pooštavanje kaznene politike o čemu svedoči intenzivan porast zatvorske populacije. U zatvorima širom sveta nalazi se ukupno 11 miliona ljudi, a izražen je i trend porasta broja zatvorenica, kojih u zatvorima ima čak 50% više nego 2000. godine. U radu su predstavljeni neki obrasci koji se odnose na obim i stope rasta zatvorske populacije, kao i udeo zatvorenica za period od 2000. do 2018. godine u zemljama Zapadnog Balkana, izvedenih iz metaanalize podataka baze Pregled zatvorskih sistema sveta (*World Prison Brief*). Analizom su obuhvaćeni podaci o zatvorskim sistemima Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Crne Gore, Severne Makedonije i Srbije. Uopšteno se može zaključiti da se obim zatvorske populacije, odnosno broj osuđenih i pritvorenih osoba, u većini posmatranih slučajeva konstantno uvećavao okvirno do 2013. godine, nakon čega je u većini zemalja evidentan izvestan pad. Kada je reč o stopama rasta populacije u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, situacija je slična, te se može uočiti stabilan porast stopa do 2012. godine, nakon čega sledi opadanje, što je trend saglasan sa situacijom u Evropi i u svetu. Za region Zapadnog Balkana, u odnosu na evropski i svetski prosek, karakteristične su relativno niske stope zatvorenica, te se u svim slučajevima kreću između 2 i 4 procenta. Kompariranje podataka o pojedinačnim zatvorskim sistemima u zemljama Zapadnog Balkana, upućuje

nas na to da su trendovi obima zatvorske populacije, stopa rasta zatvorske populacije, kao i broja pritvorenih osoba vrlo neujednačeni. U dva slučaja (Crna Gora, Srbija) broj zatvorenih lica prvo raste, zatim opada, te ponovo raste; u tri slučaja (Albanija, Hrvatska, Severna Makedonija) obim zatvorske populacije raste, pa opada; i u jednom slučaju (Bosna i Hercegovina) beleže se vrlo nestabilne fluktuacije u ukupnom broju osuđenih i pritvorenih osoba. Kada se osvrnemo na stope zatvorske populacije uočljivo je da jedna grupa zemalja (Albanija, Crna Gora, Severna Makedonija, Srbija) ima izuzetno visoke stope, a druga grupa (Bosna i Hercegovina, Hrvatska) izuzetno niske stope zatvorske populacije. Osim toga, broj osoba kojima je određena mera pritvora značajno varira i svedoči o vrlo nestabilnom trendu. Ovo nas upućuje na zaključak da su izvesne razlike u pogledu kaznenih politika i praksi na području Zapadnog Balkana evidentne, što zahteva dalje dubinsko ispitivanje pojedinačnih zatvorskih sistema. Za viktimološku teoriju i praksu ispitivanje zatvorske populacije je od velikog značaja. Sa jedne strane, oporavak, kao i sekundarna viktimizacija žrtava značajno su oblikovani odgovorom pravosudnog sistema na kriminalitet i tretmanom prestupnika. Sa druge strane, i sami zatvorenici često mogu biti žrtve ili nepravedne sudske presude ili nasilja i zlostavljanja u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija na šta je potrebno skrenuti pažnju.

„Zahvalnost pacijenata“ ili legalizacija korupcije?

Dr Filip Mirić

Pravni fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Svi oblici korupcije su štetni po društvo. Ipak, korupcija u zdravstvu predstavlja poseban pravni i društveni problem, imajući u vidu značaj zdravlja svakog pojedinca za kvalitet života. Predmet rada je kritička analiza odredbe člana 234 Zakona o zdravstvenoj zaštiti (Službeni glasnik RS, br. 25/2019). Prema ovoj odredbi, zdravstveni radnik i zdravstveni saradnik koji obavlja zdravstvenu delatnost, odnosno poslove zdravstvene zaštite u zdravstvenoj ustanovi u javnoj svojini, potom član organa, odnosno stručnih organa u zdravstvenoj ustanovi u javnoj svojini, kao i članovi njihovih uži porodica, ne smeju tražiti, niti primiti novac, poklon, uslugu ili bilo kakvu drugu korist za sebe, članove svoje uže porodice ili fizička i pravna lica koja se opravdano mogu smatrati interesno povezanim, a koji mogu uticati na nepristrasnost ili profesionalno obavljanje dužnosti, odnosno, koji se mogu smatrati nagradom u vezi sa vršenjem dužnosti i obavljanjem zdravstvene delatnosti. Izuzetno, u skladu sa ovim zakonom, korupcijom, sukobom interesa, odnosno privatnim interesom ne smatra se iskazivanje zahvalnosti u vidu poklona manje vrednosti, odnosno reklamnog materijala i uzoraka, koji nije izražen u novcu ili hartijama od vrednosti i čija pojedinačna vrednost ne prelazi 5%, a ukupna vrednost ne prelazi iznos jedne

prosečne mesečne plate bez poreza i doprinosa u Republici Srbiji. Nameće se pitanje da li se ovakvom odredbom praktično legalizuje korupcija u zdravstvu? Iako je Zakon o zdravstvenoj zaštiti usvojen 2019. godine i zbog toga je nemoguće izvršiti analizu njegove praktične primene u ovom trenutku, prema našem mišljenju sasvim je opravdano ukazati na društvenu opasnost ovakvog zakonskog rešenja i njegovu inkopatibilnost sa odredbama krivičnog zakonodavstva, što je i cilj ovog rada. Naime, korupcija u zdravstvu dovodi do vrlo štetnih i opasnih posledica po žrtvu. Žrtva ovog protivpravnog ponašanja je pacijent, koji je često zavisn od pomoći korumpiranog lekara, pa se postavlja pitanje mogućnosti ostvarivanja prava pacijenta na odgovarajuću zdravstvenu zaštitu. Utoliko analiza pitanja primene date zakonske odredbe ima izuzetan viktimološki značaj. U radu će se stoga ukazati i na moguće implikacije primene člana 234 Zakona o zdravstvenoj zaštiti na prava pacijenata na jednak pristup zdravstvenoj zaštiti. Na ovaj način se može stvoriti dobra osnova za buduća viktimološka istraživanja u ovoj oblasti.

Tematska sesija 2: Različiti oblici viktimizacije

„Inteligentni” video nadzor i zaštita prava na privatnost i podataka o ličnosti

Dr Mirjana Dokmanović
Institut društvenih nauka, Srbija

Poslednjih godina sve se više kamera postavlja u javnom prostoru radi nadziranja saobraćaja, bezbednosti, analize nakon incidenta i u druge svrhe. Video kamere konstantno beleže kretanje ljudi na ulicama, u prodavnicama, bankama, radnim mestima i u javnom prostoru. Rizici od zloupotrebe ovakve prakse rastu upotrebom tzv. „inteligentnog“ video nadzora kombinovanjem biometričke tehnologije koja koristi softver za prepoznavanje lica i dužice oka, praćenje objekata, detektovanje pešaka, brojanje ljudi u gomili i slično. „Inteligentni“ video nadzor je definisan kao „bilo kakvo rešenje video nadzora koji koristi tehnologiju koja automatski, bez ljudske intervencije, obrađuje, rukuje i/ili izvodi određene radnje u vezi sa uskladištenim video snimkom ili snimanjem uživo“ (Elliott, 2010). Zbog svoje posebnosti, ovakva praksa predstavlja specifičan rizik za prava i slobode građana, naročito tamo gde nije regulisana zakonom, kao što je to slučaj u Republici Srbiji. Prema Zakonu o policiji (“Sl. glasnik RS”, br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018) Ministarstvo unutrašnjih poslova je nadležno za poslove korišćenja i obezbeđivanja sistema video nadzora i za video akustično snimanje na javnim mestima. Novi Zakon o zaštiti podataka o ličnosti (“Sl. glasnik RS”, br. 87/2018) je propustio da definiše svrhu upotrebe video nadzora, načina obrade i mere zaštite podataka o

ličnosti prikupljenih na ovakav način. Predmet ovog rada su pravni aspekti zaštite prava na privatnost i podataka o ličnosti koji proističu iz korišćenja „inteligentnog“ video nadzora u javnom prostoru. U radu će se obraditi sledeće teme: definicija i specifičnosti „inteligentnog“ video nadzora; međunarodni i domaći pravni okvir zaštite prava na privatnost i podataka o ličnosti; uporedna zakonska rešenja drugih država i Evropske unije u ovoj oblasti; posebna prava lica kojeg je video zapis zabeležio, kao što su pravo na pristup podacima prikupljenim na taj način, pravo da se bude „izbrisan“ i pravo na prigovor; rešenja u nacrtu Smernica 3/2019 Evropskog odbora za zaštitu podataka o obradi ličnih podataka prikupljenih putem video uređaja i mogućnosti pravnog uređenja ove oblasti u Srbiji. I pored evidentne nužnosti da se ona uredi zakonom, u zaključku se konstatuje da je reč o jednoj izuzetno osetljivoj i složenoj problematici koju je zbog svoje prirode teško kontrolisati isključivo pravnim normama. Cilj rada je da skrene pažnju na rizike korišćenja sistema „inteligentnog“ video nadzora na slobode i prava građana bez sveobuhvatnog pristupa ovoj problematici. Takav pristup bi uključio razne oblasti, od etike, bezbednosti i sigurnosti, do promišljanja preovlađujućeg smera tehnološkog razvoja i načina korišćenja njegovih rezultata.

Uloga medija kroz prizmu terorizma

Prof. dr Hatidža Beriša

Škola nacionalne odbrane, Univezitet odbrane, Srbija

Željko Gajić

Biro za trgovinu ljudima, Srbija

Srdan Nikolić

Vojnoobaveštajna agencija, Srbija

Terorizam deluje na način kako bi privukao medije koji uspevaju da, na vizuelan i emocionalan način, podižu gledanost i stopu svesti o terorizmu, dok je dobrovoljna samokontrola i samoregulacija u medijima najbolja opcija politike za demokratsko društvo u odnosu na njihov odgovor na terorizam. Medijsko praćenje terorizma će se u radu sagledati u kontekstu medijskog spektakla i zloupotrebe prezentovanja, kroz angažovanje fenomena u formi njihovog izbora, sa ciljem širenja straha, panike i pružanje publiciteta teroristima i terorističkim organizacijama. Takođe, u radu je načinjen pokušaj da se kroz pojašnjenje jednog i drugog fenomena objasni i njihova međuzavisnost, koja je nesumnjivo prisutna. Uloga medija se u radu posmatra dvostrano: s jedne strane, mediji deluju edukativno na korisnike kako bi se smanjilo širenje panike i straha, a, sa druge strane, oni treba da pruže realnu sliku o mogućim posledicama terorističke aktivnosti. Rad se bazira na pregledu postojećih istraživanja u vezi sa međunarodnim, globalnim i sveprisutnim

terorizmom, korišćenjem medija u terorističke svrhe, te analizi postojećih podataka i organizacija koje se bave ovim pitanjima. Na taj način on pruža teorijski okvir za dalje istraživanje.

Stavovi građana Niša o nasilju nad starijim osobama

Sonja Šćekić

Sigurna kuća za žene i decu žrtve porodičnog nasilja – Niš, Srbija

Maja Todorović

Sigurna kuća za žene i decu žrtve porodičnog nasilja – Niš, Srbija

Iako statistika pokazuje da od ukupnog broja prijava za porodično nasilje, 12% čine prijave za nasilje nad starima, o ovom problemu se retko govori. Opravdanost bavljenja ovim problemom ogleda se i u podatku da od ukupnog broja žena koje su boravile u Sigurnoj kući u Nišu od njenog osnivanja, 10% njih su bile žene starije od 60 godina. U nameri da bolje osvetle ovaj problem, autorke ovog rada su sprovele istraživanje koje je imalo za cilj da ispita stavove i mišljenja građana Niša o nasilju nad starim osobama. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 200 ispitanika sa teritorije grada Niša, a koji su odabrani metodom slučajnog uzorka. Za potrebe ovog istraživanja, koje je sprovedeno tokom avgusta i septembra 2016. godine, konstruisan je upitnik koji sadržao 30 pitanja. Istraživanje je bilo akcionog tipa u okviru koga se radilo i na upoznavanju društvene javnosti o težini problema kojima su izloženi stari ljudi, naročito o problemu nasilja nad njima. U okviru ovog rada biće prikazani rezultati istraživanja, kao i zaključci i preporuke koje su proizašle iz njega.

Elementi ekonomske viktimizacije i mogućnosti zaštite žrtava

Mr Slobodan Stojanović

OBZIR, Srbija

Svrha ovog rada je da ukaže na aktuelne elemente ekonomske viktimizacije, pre svega u Srbiji i mogućnosti zaštite žrtava u vezi sa njima. Generalno posmatrano, ekonomska viktimizacija se ogleda, između ostalog, u masovnom siromaštvu u većim ili manjim srazmerama u slojevima društva. U pojedinačnim slučajevima, usled nedostatka ekonomskih sredstava za golu egzistenciju, ekonomska viktimizacija poprima tragične posledice. Evidentne su žrtve usled različitih oblika ekonomskih manipulacija, zlostavljanja, ucenjivanja, uslovljavanja, prinuda i tako dalje. Međutim, vrlo je teško obezbediti pravnu zaštitu i procesuiranje. Rad je koncipiran u dva osnovna dela da se pokrije pet (od više mogućih) elemenata ekonomske viktimizacije. Prvi element je način stvaranja vrednosti i raspodele koja čini da bogatijih ima sve

manje, a siromašnijih sve više. U vezi sa tim postoje kontraverze, ne samo političke i ideološke prirode. Čitave zemlje su žrtve odnosa ekonomske moći i preraspodela u svetskoj razmeni i nejednake razmene u trgovini. Pojedini masovni protesti pokazuju da i u najrazvijenijim zemljama raste broj ugroženih ljudi na ivici siromaštva. Drugi element su tekuće i razvojne ekonomske politike koje nisu praćene socijalnom politikom, odnosno neadekvatno radno i socijalno zakonodavstvo. Treći element na koji se ukazuje i koji je delom obrađivan kao specifičan vid ekonomske viktimizacije je promena vlasništva nad odgovarajućom svojinom, odnosno, privatizacija državne-javne i samoupravne svojine. Žrtve ove privatizacije, pre svega u zemljama koje su imale tranziciju iz socijalističke u kapitalističku privredu, odnosno državno plansku i samoupravnu u integralno tržišnu privredu su bile masovne. Kao takve one zaslužuju posebnu pažnju, ako se uzme u obzir i dramatično protestovanje u vidu samopovređivanja i suicida. Četvrti element ekonomske viktimizacije je povezan sa radnim odnosima i ispoljava se u vidu mobinga, odnosno različitih oblika zlostavljanja na radu. Petim elementom viktimizacije mogu se smatrati etičke i zakonom nedozvoljene obmane, podvale i druge radnje kada se veći broj građana dovodi u kritičnu ekonomsku situaciju (devizne štediša, krediti u švajcarskim francima i tako dalje). U drugom delu rada se ukazuje na neke mogućnosti preventivne i reparativne mere zaštite žrtava.

Tematska sesija 3: Ženske mreže i službe za podršku žrtvama: Iskustva Srbije i regiona

---

Unapređenje sustava pomoći i podrške žrtvama i svjedocima/kinjama kaznenih djela: Uloga organizacija civilnog društva

Anamaria Drožđan-Kranjčec

Ženska soba–Centar za seksualna prava, Hrvatska

Dr Maja Mamula

Ženska soba–Centar za seksualna prava, Hrvatska

Predmet ovog rada je osvrt na politike, strategije i praksu u pružanju pomoći i podrške žrtvama i svjedocima/kinjama kaznenih djela i prekršajnih djela nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj. Također, rad ima za cilj ukazati na novi model pružanja pomoći i podrške, kao i na ulogu i važnost organizacija civilnog društva koje kroz svoju dugogodišnju praksu i kroz sustavno povezivanje i umrežavanje osiguravaju ostvarivanje prava žrtava i svjedoka/inja. Osnovne teme ovog rada obuhvaćaju ulogu i važnost Direktive 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća (2012) o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela i njeno implementiranje u zakonodavstvo i javne politike Republike Hrvatske. Također, u radu se prikazuje institucionalni okvir

sustava podrške u Republici Hrvatskoj te uloga i važnost sistematičnog rada organizacija civilnog društva. Novi model pružanja usluga žrtvama i svjedocima/kinjama kaznenih djela u Hrvatskoj započeo je osnivanjem „Mreže podrške i suradnje za žrtve i svjedoke kaznenih djela“ (Mreža) koju sačinjava 11 organizacija civilnog društva koje pružaju usluge na području 13 županija u Hrvatskoj. Primarni cilj Mreže je osigurati sveobuhvatnu, teritorijalno rasprostranjenu i standardiziranu pomoć i podršku žrtvama i svjedocima/kinjama, neovisno o vrsti kaznenog djela i spolu žrtve. Kroz rad Mreže pružaju se različiti oblici psihosocijalne podrške te je osigurano pružanje podrške žrtvama kaznenih djela koje nisu prijavili/e kazneno ili prekršajno djelo, kao i podrška određeni vremenski period nakon završetka sudskog postupka. Osim navedenih, kao jedna od najkorisnijih usluga je pratnja žrtava u ulozi osobe od povjerenja na policiju, državno odvjetništvo, centre za socijalnu skrb, zdravstvene ustanove i sud. Također, kroz ovaj rad biti će prikazani rezultati rada Mreže tijekom 18 mjeseci njenog aktivnog djelovanja, s naglaskom na vrste kaznenih djela za koje se najčešće traži pomoć i podrška, spolnu strukturu korisnika/ca i teritorijalnu rasprostranjenost, koji su prikupljeni od organizacija koje sačinjavaju Mrežu.

Mreža Žene protiv nasilja od osnivanja do decentralizacije

Vedrana Lacmanović

Autonomni ženski centar, Srbija

Mreža Žene protiv nasilja je koalicija specijalističkih ženskih nevladinih organizacija koje pružaju individualnu podršku ženama i menjaju društveni kontekst radi smanjenja nasilja nad ženama u Srbiji. U svom delovanju, ali i zbog svog delovanja Mreža se suočila sa različitim pitanjima i izazovima. Cilj ovog rada je da predstavi razvoj i delovanje Mreže od osnivanja do danas. U prvom delu rada biće izloženo šta je prethodilo osnivanju Mreže i kako su društveni kontekst i politička klima uticali na to da se ona formira. Drugi deo izlaganja usmeren je na isticanje specifičnosti Mreže koja se pre svega ogleda u specijalizovanim uslugama za podršku koje su osmišljene prema potrebama žena koje su preživele nasilje. U skladu sa tim, uslugu pružaju isključivo žene ženama, na srpskom jeziku, romskom i drugim jezicima manjina, na engleskom jeziku ukoliko nam se obraćaju strankinje ili putem aplikacija koje omogućavaju komunikaciju sa ženama oštećenog vida ili sluha. Usluge u organizacijama članicama Mreže pružaju pripadnice nacionalnih manjina, Romkinje, žene sa invaliditetom, lezbejke, tako da žene imaju mogućnost da dobiju podršku od žena koje žive sličnu egzistenciju i duboko razumevanje za ono kroz šta prolaze na putu izlaska iz nasilja. Treći deo izlaganja posvećen je principima rada Mreže i aktivnostima koje realizuje. Četvrti deo uključuje

pregled toga kako se od nekadašnje strukture Mreže koja je obuhvatala jednu koordinirajuću organizaciju, u procesu decentralizacije došlo do današnje strukture koja obuhvata pet regionalnih koordinacija. U zaključku, osvrnućemo se na aktuelni društveno politički kontekst, pre svega u pogledu jačanja desno orijentisanih struja i politika, te njihovom uticaju i izazovima koje oni nose za ženski pokret u Srbiji.

Iskustva i izazovi u decentralizaciji Mreže žene protiv nasilja

Jasmina Nikolić

Viktimološko društvo Srbije, Srbija

Biljana Stepanov

Centar za podršku ženama iz Kikinde, Srbija

Mreža Žene protiv nasilja je koalicija specijalističkih ženskih nevladinih organizacija koje pružaju individualnu podršku ženama sa ciljem smanjenja nasilja nad ženama u Srbiji. Cilj ovog rada je da predstavi iskustva i izazove Mreže od trenutka decentralizacije do danas. U prvom delu rada biće izloženo funkcionisanje Mreže u novom strukturalnom okviru koji čine pet regiona. Posebna pažnja će biti posvećena specifičnostima svakog pojedinačnog regiona i izazovima sa kojima se svaki pojedinačni region suočava. Drugi deo rada će biti posvećen procesu stvaranja i funkcionisanja novih tela Mreže. Treći deo izlaganja će opisati ličnu percepciju koordinatorki regiona vezanih za decentralizaciju Mreže, njihovu ulogu i izazove sa kojima se suočavaju. Ovaj deo će biti koncipiran na osnovu analize intervju sa koordinatorkama regiona. U zaključku, osvrnućemo se na aktuelni društveno politički kontekst i planove za dalji razvoj Mreže.

Komparativna analiza rada službi za žrtve u izabranim državama Evrope

Bejan Šaćiri

Viktimološko društvo Srbije, Srbija

Maja Štahan

Udruga za podršku žrtvama i svjedocima, Hrvatska

Na osnovu Odluke Evropske Komisije (2007/116/EZ) o rezervisanju nacionalnog raspona telefonskih brojeva koji počinju brojem „116“ za usklađene brojeve za usluge od društvenog značaja, kao i Odluke Evropske Komisije (2009/884/EZ) kojom su uvedeni dodatni rezervisani brojevi koji počinju sa „116“, u jednom broju zemalja u Evropi je pokrenuta standardizovana SOS linija 116 006. Namera je bila da se uspostave besplatne standardizovane SOS linije s jedinstvenim brojem u svim evropskim zemljama,

na kojima bi žrtve i svedoci mogli dobiti emocionalnu i pravnu podršku, kao i druge potrebne informacije. Time se htelo osigurati da svi građani evropskih zemalja imaju jednak pristup informacijama i pravosuđu, nezavisno od razvijenosti sistema podrške za žrtve i svedoke. Predmet ovog rada je komparativna analiza funkcionisanja službi za podršku žrtvama koje deluju na području Evrope okupljene unutar organizacije Evropska pomoć žrtvama (Victim Support Europe-VSE). Cilj rada je da se analizira funkcionisanje službi za podršku žrtvama iz 12 evropskih zemalja (Finska, Estonija, Nemačka, Hrvatska, Srbija, Češka, Portugal, Švedska, Irska, Francuska i Holandija) koje su deo tima Centre of Excellence nastalog u okviru organizacije Evropska pomoć žrtvama, a koje pružaju telefonsku podršku (SOS linije) žrtvama i svedocima svih krivičnih dela. Podaci o organizacijama i načinu funkcionisanja rada službi za podršku žrtvama u ovim izabranim državama prikupljeni su pomoću upitnika koji je popunjen od strane ovih službi, a koji je korišćen za ispitivanje kapaciteta i aktivnosti članica tima Centre of Excellence. Zaključci analize poslužili su kao osnova za razvijanje preporuka za druge evropske države kojima je otvaranje SOS linije za pružanje podrške žrtava svih krivičnih dela tek u planu.

Tematska sesija 4: Viktimizacija i diskriminacija

Stavovi stručnjaka i stručnjakinja u Srbiji o rodnoj ravnopravnosti i rodno zasnovanom nasilju

Dr Sanja Čopić

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i Viktimološko društvo Srbije, Srbija

Bejan Šaćiri

Viktimološko društvo Srbije, Srbija

Različiti oblici rodno zasnovanog nasilja, posebno nad ženama, duboko su ukorenjeni u rodnoj nejednakosti i društvenim normama koje održavaju nejednake odnose moći između muškaraca i žena u društvu. Za promenu rodnih politika i osiguravanje poštovanja rodne ravnopravnosti potrebno je raditi na eliminisanju negativnih rodnih stereotipa i diskriminatornih praksi prema ženama, posebno prema ženama iz marginalizovanih grupa. U tom cilju, važno je utvrditi koji su to rodni stereotipi koji su prisutni kod onih koji dolaze u kontakt sa ženama žrtvama rodno zasnovane diskriminacije i nasilja, a koji mogu negativno da utiču na odnos prema njima i onemoguće blagovremenu i adekvantnu reakciju i efikasnu zaštitu žena žrtava. Polezeći od toga, Viktimološko društvo Srbije je sprovedo istraživanje čiji je cilj bio ispitivanje stavova stručnjaka i stručnjakinja u državnim institucijama, ustanovama,

nezavisnim telima i organizacijama civilnog društva u Srbiji o rodnoj ravnopravnosti i rodno zasnovanom nasilju i o iskustvima i izazovima u radu sa žrtvama rodno zasnovanog nasilja, posebno Romkinjama i ženama sa sela. Istraživanje je deo projekta koji ima za cilj da doprinese promenama politika i prakse kako bi se osiguralo prepoznavanje štetnih rodnih stereotipa i rodne diskriminacije i obezbedilo suzbijanje i blagovremeno reagovanje u slučajevima rodno zasnovanog nasilja, naročito nad marginalizovanim grupama žena. Projekat je deo programa koji sprovodi Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women) „*Zaustavljanje nasilja nad ženama na Zapadnom Balkanu i u Turskoj: primena normi, promena svesti*“, koji finansira Evropska komisija. Istraživanje je sprovedeno u februaru i martu 2019. godine na uzorku od 199 ispitanika (iz policije, sudova, tužilaštava, centara za socijalni rad, nezavisnih tela i organizacija civilnog društva) iz 21 lokalne zajednice u četiri regiona u Srbiji (Beograd, Vojvodina, Istočna i Južna Srbija, i Centralna i Zapadna Srbija). Rad ima za cilj da prikaže rezultate ovog istraživanja. U radu se polazi od metodološkog okvira istraživanja, potom se iznose ključni rezultati o stavovima stručnjaka i stručnjakinja o rodnoj ravnopravnosti i rodno zasnovanom nasilju i iskustvima i izazovima u radu sa žrtvama rodno zasnovanog nasilja. Na kraju su dati zaključci, kao i preporuke za dalji rad na prepoznavanju i suzbijanju negativnih rodnih stereotipa kod stručnjaka i stručnjakinja koji rade sa ženama žrtvama rodno zasnovane diskriminacije i nasilja.

Službe za podršku svjedocima/žrtvama u pravosuđu u regiji: Od odjeljenja do mehanizma (perspektiva razvoja u budućnosti)

Alma Taso Deljković

Sud Bosne i Hercegovine, Odjeljenje za podršku svjedocima, Bosna i Hercegovina

Pitanje koje su najčešće postavlja u vezi službi za podršku svjedocima/žrtvama u pravosuđu jeste kako i na koji način se pružaju usluge svjedocima, koje vrste podrške i pomoći su dostupne, te koje kategorije svjedoka/žrtava imaju pravo i mogu imati podršku. Općenito posmatrano dobro je razjasniti koju ulogu imaju službe za podršku svjedocima u odnosu na svjedoke/žrtve, s jedne strane, i pravosuđe, s druge strane. Rad se bavi pregledom postojećih resursa u oblasti podrške svjedocima u pravosuđu u regiji, uređenjem, te vrstama podrške i pomoći koje se pružaju, a poštujući preporuke navedene u *Direktivi 2012/29/EU o uspostavi minimalnih standarda za prava, podršku i zaštitu žrtava kriminaliteta* iz oktobra 2012. godine. Kratki osvrt na historijat razvoja mehanizma podrške svjedocima u pravosuđu u regiji daje jasnu sliku razvoja ove oblasti u regiji, sa naglaskom na situaciju u odnosu na Bosnu i

Hercegovinu. Interesantno je primjetiti koji regionalni modeli su slični Službama za podršku i pomoć svjedocima i žrtvama u Međunarodnom sudu u Hagu, kao i u nekadašnjem Tribunalu za bivšu Jugoslaviju. Cilj ove analize je prikazati prednosti i ulogu koju Službe za podršku svjedocima imaju ne samo u pravosudnom sistemu, nego i prema svjedocima/žrtvama u objašnjavanju i predstavljanju njihovih prava i obaveza u krivičnom postupku. Pravovremena informacija svjedocima/žrtvama u mnogome olakšava i, sasvim sigurno, značajno utiče na smanjenje anksioznosti i drugih poteškoća uzrokovanih predstojećim svjedočenjem, odnosno ponovnim prolaskom kroz svoje traumatsko iskustvo. Stručna podrška, koju mogu dobiti u okviru službi, u značajnoj mjeri je od pomoći svjedocima/žrtvama. Na kraju, analiza daje određene preporuke u razvoju oblasti podrške svjedocima u pravosuđu, te perspektivu za budućnost, u skladu sa postavljenim EU standardima.

Faktori povezani sa viktimizacijom nastavnika od strane učenika

Prof. dr Danica Vasiljević-Prodanović

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija

Nasilje učenika nad nastavnicima je problem u školama širom sveta. Iako pojava nije nova, interesovanje istraživača za ovu temu je poraslo proteklih desetak godina. Istraživanja pokazuju da je između 49% i 80% nastavnika u školama širom sveta pretrpelo neki oblik nasilja od strane učenika. U ovom radu je dat pregled literature na temu viktimizacije nastavnika od strane učenika u školskom okruženju. Različiti autori su ukazali na brojne faktore koji su povezani sa viktimizacijom nastavnika. Postoje individualni faktori (karakteristike nastavnika i učenika), kontekstualne karakteristike (nivo školovanja, lokacija škole, školska klima) i relacioni faktori. Međutim, nalazi različitih istraživanja veoma često nisu saglasni. Na primer, kada je reč o rodnom riziku, neki autori izveštavaju da su nastavnice podložnije viktimizaciji od nastavnika, dok drugi nalazi pokazuju suprotno. Razlike u nalazima mogu biti posledica metodoloških ograničenja studija i razlika u istraživačkom dizajnu. Stoga neki autori naglašavaju potrebu za rigoroznijim i sveobuhvatnijim ispitivanjima rizičnih i protektivnih faktora viktimizacije nastavnika. Poznavanje ovih faktora može doprineti boljem razumevanju ove pojave i primeni mera za prevenciju viktimizacije nastavnika. Cilj ovog rada je da ukaže na potrebu daljeg istraživanja ove oblasti i identifikovanje faktora koji su povezani sa viktimizacijom nastavnika od strane učenika.

Žrtva ili nasilnik: viktimizacija kao prediktor porodičnog nasilja maloletnika

Mr Ljiljana Stevković

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu i Viktimološko društvo Srbije, Srbija

Porodično nasilje manifestuje se na različite načine, s obzirom na specifičnu dinamiku odnosa između učinioca i žrtve. Pored partnerskog nasilja i nasilja nad decom i starijim osobama, poslednjih godina pažnju naučnika zaokuplja nasilno ponašanje maloletnih članova porodice prema drugim članovima porodice. Rezultati istraživanja ovog oblika porodičnog nasilja nedvosmisleno izdvajaju viktimizaciju maloletnika kao faktor rizika za njihovo nasilno ponašanje prema roditeljima, sibličima i bakama i dekama. Ovaj rad ima za cilj da predstavi deo rezultata istraživanja porodičnog nasilja maloletnika u Srbiji, koji se odnose na povezanost između viktimizacije maloletnika i njihovog nasilnog ponašanja. Istraživanje porodičnog nasilja maloletnika u Srbiji je sprovedeno primenom kvantitativne i kvalitativne metodologije. Kvantitativno istraživanje, čiji će rezultati biti prikazani, realizovano je na uzorku od 1336 učenika osnovnih i srednjih škola u Beogradu i Novom Sadu. Na samom početku biće ukazano na osnovne metodološke karakteristike istraživanja. U nastavku će biti prikazani podaci o prevalenci porodičnog nasilja maloletnika i prevalenci njihove viktimizacije, a potom i rezultati koji se odnose na njihovu povezanost i viktimizaciju kao faktor rizika koji doprinosi nasilnom ponašanju maloletnika prema roditeljima, sibličima i bakama i dekama. U zaključnom delu će biti istaknuti ključni zaključci, sa fokusom na sličnostima i razlikama u odnosu na rezultate dostupnih svetskih istraživanja, kao i preporuke zasnovane na dobijenim rezultatima.

Lista izlagača-izlagačica

Aertsen Ivo
ivo.aertsen@law.kuleuven.be

Baćanović Oliver
bacanovicoliver@gmail.com

Beriša Hatidža
hatidza.berisa@mod.gov.rs

Ćopić Sanja
sanja.copic011@gmail.com

Dearing Albin
albin.dearing@fra.europa.eu

Dokmanović Mirjana
mirjana.dok@gmail.com

Drožđan-Kranjčec Anamaria
zenska.soba@zenskasoba.hr

Đurić Slađana
djuricsladja@gmail.com

Kovčo Vukadin Irma
irma.kovco.vukadin@erf.hr

Lempesi Martha
marthalempesi@yahoo.gr

Mamula Maja
zenska.soba@zenskasoba.hr

Milioni Fotini
fmilioni@epanodos.org.gr

Mirić Filip
filip.miric@gmail.com

Mršević Zorica
zorica.mrsevic@gmail.com

Nikolić Jasmina
jtrnovac@gmail.com

Nikolić-Ristanović Vesna
vnikolicristanovic@gmail.com

Panagos Kostantinos
kostas_panagos@yahoo.gr

Paraušić Ana
parausicana@gmail.com

Pavlović Zoran
zoran.pav@hotmail.com

Peovska Nataša
natasa.akademija@yahoo.com

Shechory Bitton Mally
mally@bezeqint.net

Stānila Laura
laura.stanila@e-uvt.ro

Stepanov Biljana
bs.global@yahoo.com

Stevković Ljiljana
stevkoviclj@gmail.com

Stojanović Slobodan
svnstojanovic@gmail.com

Šaćiri Bejan
bejansaciri@yahoo.com

Šćekić Sonja
sigurnakucanis@gmail.com

Štahan Maja
s_maya_55@hotmail.com

Taso Deljković Alma
Alma.Taso-Deljkovic@sudbih.gov.ba

Todorović Maja
sigurnakucanis@gmail.com

Vande Walle Ilse
ilse.vande.walle@telenet.be

Varona Gema Maria
gemmamaria.varona@ehu.eus

Vasiljević-Prodanović Danica
vp.danica@gmail.com

Lacmanović Vedrana
vedrana@azc.org.rs

Watkins Jelena
jelena@jelenawatkins.com

Zarafonitou Christina
chrizara@panteion.gr

Zvi Liza
lisaz@ariel.ac.il